

Tuula Hyyrö

Virtaan upposi HOKL

Kesän 2012 jälkeen Hämeenlinnassa Seminaari- ja Erottajakatuksen kulmauksessa eivät enää kiirehdi luennoilleen innokkaat opettajaopiskelijat, eikä soittokopeista kaisu kaduille sävelet. 93 vuotta opettajia ansiokkaasti valmistanut opinahjo on sulkenut uksensa, ja sen tavarat on rahdattu kevään ja kesän 2012 aikana Tampereelle, jonne syksyn tullen matkasivat Hämeenlinnasta myös opettajaopiskelijat opettajineen. Hämeenlinnan luokanopettajakoulutus (HOKL) sijoitettiin yliopiston juureen Virta-rakennukseen, jonne upotettiin myös koko kasvatustieteen yksikkö. Näin yhteensulautetun kasvatustieteen koulutuksen ja tutkimuksen katsotaan tukevan yliopiston yhteiskuntapainotteista profiilia. HOKL:n kampuksella sijainnut normaalikoulu siirrettiin Tampereelle siellä tyhjennettyyn Nekalan kouluun, kilometrin päähän yliopistosta.

Tämä artikkeli avaa muistojen portteja HOKL toimintaan sen akateemisina vuosina. Lähteinä on käytetty opinto-oppaita, opiskelijoiden HOKL:sta tekemiä pro gradu -tutkielmia sekä laitoksesta ja sen henkilöistä kirjoitettuja lehtiartikkeleita, jotka on taltioitu OKL:n kansliaan Tampereella. Olen myös haastatellut eläköityneitä HOKL:n opettajia, ja omat kokemukseniin laitoksesta vuosilta 1984–2009 siivittävät sanottavaani, sillä olinhan neljännesvuosisadan HOKL:ssa didaktiikan lehtorina, erityisalueenani alkuopetus.

Hämeenlinnassako vai Tampereella?

HOKL:n painajainen on ollut koko sen filiaaliajan siirto-uhka Tampereelle. Jo 1960-luvulla uusittaessa luokanopettajan-koulutusta oli tarkoitus siirtää lopetettavasta Hämeenlinnan seminaarista koulutus Tampereelle, jossa yliopisto sai tukea suunnitelmilleen vuoden 1969 valtiolliselta peruskoulun-opettajakomitealta. Kesäkuussa 1970 yliopiston asettama komitea ehdottikin, että Hämeenlinnan OKL olisi osa Tampereen yliopiston kasvatustieteen osastoa. Elokuussa 1973 voimaan-astunut opettajankoulutuslaki vahvisti Tampereen yliopiston aseman opettajankouluttajana, ja yliopisto asetti heti professori Väinö Heikkisen johdolla asiantuntijaryhmän valmistelemaan kasvatustieteiden yksikön perustamista. Prosessi synnytti yliopistossa ankaria ristiriitoja, ja valmisteilla ollut kasvatustieteiden tiedekunta nähtiin epäyhteiskunnallisena linnakkeena. Kritiikki henkilöstyti asiantuntijaryhmän puheenjohtajaan. (Kaarninen ym. 2000, 165–167.)

Taistelu Hämeenlinnan opettajankoulutuksen kohtalosta kävi kuumana 1960–1970-lukujen taitteessa. Seminaarin rehtori Jussi Isosaarta tukivat kaupungin johto sekä kantahämäläiset kansanedustajat, jotta laitos olisi jäänyt Hämeenlinnaan. Tampere hävisikin taiston, ja OKL jäi Hämeenlinnaan. Ympäristö seurasi taistoa valppaana, ja moni otti osaa siihen. Eräs kaupunkilainen ilmoitti kortilla seminaarille: “Herramme Jeesuksen Kristuksen toinen tuleminen on lähellä. Valmistautukaamme!”

Heinä- ja elokuun välinen yö 1974 oli mullistava. Tuona yönä Tampereen yliopisto siirtyi valtion yliopistoksi ja Tampereella aloitti kasvatustieteiden tiedekunta. (Kaarninen ym. 2000, 129, 139.) Sinä yönä lakkasi Hämeenlinnan seminaari, jonka tilalle syntyi Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekuntaan kuuluva Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos tehtävänänsä kouluttaa luokanopettajia. Seminaarin virat lak-

kautettiin ja henkilökunta siirrettiin mahdollisuuksien mukaan vastaaviin yliopistovirkoihin. Tuona yönä seminaarisäädökset romuttuivat, ja niiden sijalle astui yliopistollinen johto, jolla ei ollut sääntöjä luokanopettajakoulutusta varten, mistä koituikin vaikeuksia. Muutosprosessi oli merkittävä yhteiskunnallinen tapahtuma. (Isosaari, T. & J. 1981, 58–61.)

HOKL:ssa liitos koettiin välttämättömänä kehityksen edellytyksenä. Käsitettiin, että vain yliopiston yhteydessä luokanopettajakoulutuksen tason kohottaminen oli mahdollista. Mukautumista helpotti pitkä kypsyttelyaika. (Isosaari, J. 1981, 14–15.) Opettajien kertoman mukaan uudistukseen lähdettiin mielellä “Tätä se nyt on, ehkä näin on hyvä, teemme kaikkemme!”

Erottajakadulla kulkijaa on tervehtinyt vuodet 1979–2012 HOKL:n lisärakennuksen seinässä paistava nimikyltti. (Kuva: Jouko Pullinen 2012)

Isosaaren mukaan seminaarin liittäminen syksyllä 1974 yliopistoon ei tuonut luokanopettajakoulukseen välittömästi mitään uutta. Koulutus jatkui lähes samankaltaisena kuin se oli ollut syksystä 1968 alkaen, jolloin Hämeenlinnassa oli aloitettu

3-vuotinen ylioppilaspohjainen peruskoulunluokanopettajakoulutus. Liittyminen yliopiston hallintoon oli kylläkin kivuliasta, vaikka valmisteluaikaa oli vuosia. Tieteellisen funktion lisääntymiseen oli Hämeenlinnassa varauduttu, mutta siitäkin huolimatta ammatillisen funktion sisältävä luokanopettajakoulutus oli perinteisesti tieteeseen uppoutuneelle yliopistoyhteisölle varsin vieras elementti. Yliopistoväestä kootut suunnittelijatkaan eivät ottaneet riittävästi huomioon luokanopettajakoulutuksen ammatillista tehtävää eivätkä sitä, että ylioppilaiden valmiudet olivat peruskoulun alaluokkien monien aineiden opetukseen heikot. (Yliopistouutiset 3/1979, 1–2.)

Perusteellinen koulutuksen uudistaminen tapahtui HOKL:ssa vasta tutkinnonuudistuksen myötä syksyllä 1979. Sen jälkeen 1980-luku oli melko rauhallista akateemisuuteen opettelua, ja silloin laitoksen siirtoa koskevat esitykset olivat satunnaisia. 1990-luvun alussa siirtouhat jälleen ravisuttivat HOKL:n toimintaa. Kaikki Suomen opettajankoulutuslaitosten filiaalit, HOKL mukaan lukien, olivat vuonna 1993 huolissaan kohtalostaan. Tendenssinä oli tuolloin koulutuksen keskittäminen yliopistoissa yhteen pisteeseen, mikä ei kuitenkaan toteutunut. Joissakin piireissä uumoiltiin, että luokanopettajakoulutus voitaisiin siirtää ammattiin valmistavana ammattikorkeakouluihin. Toiset taas haikailivat 3-vuotiseen koulutukseen palaamista.

Hädässään HOKL yhdistyi Tampereella toimivan aineopettajia kouluttavan Tampereen opettajankoulutuslaitoksen kanssa. Vuoden 1993 jälkeen ei enää ollutkaan HOKL:a, vaan siitä tuli Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen toimipiste. Siirtouhista oli se hyvä puoli, että ne panivat pohtimaan omaa professionaalisuutta ja suuntaamaan laitoksen toimintaa uudella tavalla.

Kantahämäläiset sanomalehdet ovat seuranneet herkin tuntosarvin HOKL:ssa tapahtunutta ja kertoneet valppaasti lukijoilleen selville saamansa. Joskus laitoksen siirtoaikheet

ovat olleet lehdistä luettavissa jopa ennen kuin laitoksen oma väki on niistä saanut vihiä.

Vuosituhatosen vaihteessa HOKL:a alkoi piinata resurssipula yliopiston rahanjakopolitiikan heijastuessa sen toimintaan. Yliopisto vaati HOKL:lta tiedepainotteisten laitostensa tavoin tulospisteitä, joissa korostui tutkimus. Tutkimukseen taas HOKL:lla ei ollut mahdollisuutta panostaa toivotulla tavalla. HOKL tuotti kylläkin enemmän maistereita kuin sen sisäänotto vuosittain oli, mikä ei riittänyt yliopistolle, koska maisterin arvoa tuloksissa ei juuri noteerattu. HOKL:ssa oli pula tutkimusviroista eikä opetusvirkojakaan enää uudella vuosituhatosella juuri täytetty, kun niitä vapautui. Hämeenlinnassa koettiin, ettei yliopisto arvostanut opettajankoulutusta, ja huhut alkoivat kiertää: yliopisto surkastuttaa HOKL:n. Hämeen Sanomat (6.2.02) lohdutti surijoita “OKL ei siirry Tampereelle”-otsikon alla.

Syksyllä 2006 HOKL:n siirtoaikheet pulpahtivat taas uuteen. Tuolloin Hämeen Sanomat (1.9.06) otsikoi: “Sammuvatko valot kansankynttiläpajasta?” Uutisessa tuotiin julki Hämeen liiton hallituksen paheksunta siitä, että HOKL:n siirtoa Tampereelle oli esittänyt liiton mielestä laitoksessa työskentelevä pieni professoriryhmä. Myös Hämeenlinnan kaupungilta tuli tiukka “EI”-kannanotto HOKL:n siirtoaiketeille. Kaupunginhallitus listasi kaiken sen, mitä se vuosikymmenten aikana oli antanut Tampereen yliopistolle, mm. lahjoitusprofessuureja HOKL:lle. (Hämeen Sanomat 13.9.06). Keskustelupalstat kävivät kuumina HOKL:n siirtoaiketeista. Vuoden 2006 jälkeen HOKL:n lopettamisuhka näytti laantuvan, ja yliopistostakin viestitettiin, ettei siirto olisi ajankohtainen.

Toisin kuitenkin kävi. Uusi yliopistolaki lisäsi yliopistojen autonomista toimivaltaa, ja samalla yliopistojen johtaminen alkoi lähentyä yritysjohton malleja. Päätöksiä alettiin tehdä kovien tulostavoitteiden puristuksessa ja suuntana pidettiin suuria yksiköitä. Tampereen yliopiston hallitus hyväksyi hel-

mikuussa 2010 strategian, jonka mukaan se toteuttaa kokonaisvaltaista koulutuksen uudistusta. Vuosikymmenet liipasimen alla ollut HOKL tuli jälleen uhatuksi. Syntyi voimakas vastarinta, johon Kanta-Hämeessä puolueet ja kansanedustajat tulivat mukaan. Siirtoa vastustivat myös Hämeenlinnan kaupunki ja seutukunta. HOKL:n henkilöstöstä noin 80 % oli siirtoa vastaan. Opiskelijat jakaantuivat siirron vastustajiin ja myötäilijöihin.

Yliopisto perusti siirtoa koskevan selvitysryhmän. Katsottiin, että siirrosta koituisi keskittämishyötyä kustannuksissa ja tiloissa, mistä taas seuraisi lisäystä opiskeluun ja tutkimukseen. Siirron etuja oli lisäksi se, että Tampereella opiskelijat pääsevät laajempaan tiedeyhteisöön ja heidän sivuainetarjontansa on sama kuin muillakin yliopiston opiskelijoilla. Opettajillekin siirrosta nähtiin koituvan etua, koska opettajat pääsisivät monitieteiseen miljööseen.

Siirtoaikheet herättivät kuumia tunteita. Tampereen yliopiston hallitus päätti vastustuksesta huolimatta 13.6. 2011 yksimielisesti, että yliopiston eheyttämisstrategian mukaisesti HOKL siirretään kesällä 2012 Tampereelle. Näin haluttiin luoda tehokas yksikkö suomalaisen kasvatustieteen koulutukseen ja tutkimukseen Tampereella, jossa aiemmin ei luokanopettajakoulutusta ole annettu muuta kuin poikkeuskoulutuskursseilla. Siirrosta ja HOKL:n muutosta kesällä 2012 olen kirjoittanut yksityiskohtaisemmin Senioriopettaja-lehdessä 4/2012 (Hyyrö 2012).

Kaupunkiutisissa 5.2.11 HOKL:ssa 1996–2001 opiskellut Kalle Manninen muisteli opiskeluaikojaan otsikkonaan “Seminaari in memoriam. Voitte siirtää koulun, mutta muistojani ette saa”. Siinä tiivistyivät ehkä satojen, jopa tuhansien henkilöiden aatokset laitoksen siirrosta.

Syksyllä 1968 alkanut kolmivuotinen ns. uusimuotoinen luokanopettajakoulutus muutti Hämeenlinnan seminaarikampuksen opiskelijajoukkoa, sillä silloin miehet astelivat sinne ensi kerran perusoppilaina. Uudessa koulutuksessa ei vielä 1960-luvun lopulla ollut kysymys yliopistollisen loppututkinnon suorittamisesta, vaikka seminaarin opiskelijoilta edellytettiin ylioppilastutkintoa. Opinnot oli kyllä suunniteltu siten, että opettajaopiskelijat saattoivat valmistuttuaan jatkaa yliopistossa ja suorittaa siellä alemman kandidaatin tutkinnon noin yhden vuoden lisäopinnoilla. Syksystä 1970 lähtien Tampereen yliopisto otti kaikki seminaarin II ja III kurssin oppilaat varsinaisiksi opiskelijoikseen. (Isosaari, J. 1981, 11; Isosaari, T. & J. 2003, 60.) Niinpä syksyllä 1974 yliopistoon siirryttäessä seminaarin opiskelijat olivat jo valmiiksi yliopiston kirjoissa.

Vuosina 1968–72 seminaariin otettiin I vuosikurssille vuosittain 48 koeoppilasta, joista kolmena ensimmäisenä vuonna puolet oli miehiä, puolet naisia. Vuosina 1971–72 naisia otettiin 32 ja miehiä 16. Syksystä 1973 alkaen uusien opiskelijoiden määrä nostettiin 64:een, joista naisia 40 ja miehiä 24. (Isosaari, J. 1981, 54.) Opiskelijoiden sisäänotossa käytettiin aina 1980-luvun lopulle saakka ns. mieskiintiötä. Uusien opiskelijoiden sisäänottomäärä (64) pysyi lähes vakiona aina HOKL:n loppuun saakka. Opettajapulan aikana 1980–1990-lukujen taitteessa sisäänotto oli 80. Myös lisäkoulutuksessa on valmistettu opettajia. Heidän koulutuksensa on tapahtunut pääasiassa Tampereella. Syksyllä 2009 aloitti HOKL:ssa 12 opiskelijan kuvataidepainotteinen ryhmä muiden opiskelijoiden lisänä. Tämäkin koulutus oli suosittua, sillä siihen tuli 227 hakemusta.

Ensimmäiset peruskoulun luokanopettajat valmistuivat Hämeenlinnasta keväällä 1971. Ennen seminaarin lopettamista

(1974) heitä oli valmistunut kaikkiaan 182. Vuosina 1975–1979 valmistui lisää 287. Vielä näidenkin valmistuneiden jälkeen HOKL lähetti maailmalle kaksi kurssia 3-vuotisen koulutuksen saaneita opettajia. (Isosaari, J. 1981, 54.) Ensimmäisten yliopistollisen loppututkinnon suorittaneiden kasvatustieteiden kandidaattien valmistumisjuhlaa vietettiin HOKL:ssa 28.5.1983. Sen jälkeen on joka vuosi ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia lähtenyt HOKL:sta 60–80, joskus enemmänkin. Valmistumisajat ovat olleet lyhyitä ja opintojensa keskeyttäneitä on ollut vain muutamia vuosikursseja kohden.

Vuosi	Pyrkineitä	I sijalla HOKL	Aloituspaikat	Otettu Naisia	Otettu Miehiä	Huomautuksia
1968	185		48	24	24	sukupuolikiintiöt
1973	872		64	40	24	sukupuolikiintiöt, sai hakea useaan laitokseen
1974	1847		64	40	24	sukupuolikiintiöt, siirryttiin yliopistoon
2001	2018	644	64			
2003	n. 1800		64			
2006	1632		64			pyrkijöistä 17,3% miehiä
2007	2471	800	64			hakijamäärä kasvoi 25%, VAKAVA, hakijoista 19,7% miehiä
2011		874	64			
2012	2800	1365	64			HOKL siirtyi Tampereelle, hakijamäärä kasvoi 56 %

Taulukko 1. Poimintoja HOKL:iin hakeneiden ja sisään-otettujen määristä

Hämeenlinnan seminaarissa oli hakijoiden määrä opiskelijoiksi otettavien määrään verrattuna ajoittain suurin koko Suomessa. Vuonna 1968 uudenmuotoista koulutusta aloitettaes-

sa hakijoiden määrä kuitenkin putosi jopa niin alas, ettei ensimmäisellä haulla saatu opiskelijakiintiötä täyteen, vaan piti toimittaa uusi hakukierros. Vuoteen 1973 mennessä uusi koulutus tuli jo tunnetuksi, ja tuolloin oli jopa tulvaa hakijoista. Silloin koko valtakunnassa oli luokanopettajakoulutukseen pyrkijöitä ennätysmäärä, yli 9000, joista otettiin 7,8 %. Kun HOKL liittyi yliopistoon 1974, ilmeisesti laitoksen arvo kasvoi entisestään, ja hakijoiden määrä nousi. (Isosaari, J. 1981, 55–56.)

Hämeen Sanomat 18.3.2002 otsikoi “Opettajiksi pyrkijät suosivat Hämeenlinnaa, OKL opettaa laadukkaasti ja tehokkaasti”, mikä vuodesta toiseen näyttää pitäneen paikkansa. OKL:iin koko maassa on hakijoita ollut jatkuvasti runsaasti, ja jonkinlaista sahaustakin hakijamäärissä on koettu. Mm. VAKA-VA-hanke, joka mahdollisti kaikille korkeakoulukelpoisille karsintakokeeseen pääsyn ja poisti esikarsintapisteet, nosti v. 2007 HOKL:n hakijamäärää neljänneksellä.

Huima nousu hakijoissa koettiin myös huhtikuussa 2012, jolloin Tampereen yliopistoon pyrkineiden määrien selvittyä yliopiston kasvatustieteiden yksiköiden johtaja Juha Suoranta riemuitsi medioissa: “Kasvatustieteen yksikkö on nyt hakijamäärältään Suomen suosituin kasvatusalan yksikkö. Luokanopettajankoulutuksen siirto oli erittäin onnistunut ratkaisu.” HOKL toimi tuolloin vielä täysillä Hämeenlinnassa.

Miksi HOKL on ollut vetovoimainen oppilaitos? Syinä tähän on nähty mm. se, että Hämeenlinna on maantieteellisesti keskeinen kaupunki ja hyvien liikenneyhteyksien varrella. Kaupunki on perinteisesti myös koulukaupunki. HOKL on ollut pieni ja kodikas, jossa työjärjestykset on pystytty rakentamaan niin, että opiskelijat ovat voineet käyttää aikansa tehokkaasti. Samalla kampuksella toimineen normaalikoulun kanssa on yhteistyö ollut tiivistä, ja niinpä käytäntöä ja teoriaa on pystytty toteuttamaan saumattomasti. Myös opetusharjoittelua on kyetty

rääätälöimään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Opiskelijat ja opettajat ovat tunteneet toisensa, mikä on tehostanut yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

HOKL:n ja normaalikoulun opetusta nivottiin monin eri tavoin yhteen eri oppiaineiden opiskelussa. Esim. alkukasvatuksen sivuaineopiskelijoilla oli jokasyksyinen yhteisviikko koulutulokkaiden kanssa (kuvassa) ja kevättalvella yhteinen taideprojekti. Opiskelijat toteuttivat 2000-luvulla aina maalisk. 20. pnä kansainvälisen Storytelling-Dayn norssin oppilaiden kanssa. (Kuva Tuula Hyyrö 2002)

Fantastiset opiskelijat

Miehet pääsivät sisäänottokiintiönsä vuoksi opiskelijoiksi heikommilla ansioilla kuin naiset, mikä saattoi vaikuttaa alkuvuosina siihen, että miesopiskelijat eivät menestyneet naisten vertaisesti. Kun syksyllä 1979 aloittaneiden koulutus tähtäsi yliopistotutkintoon, opiskelija-aines “fiksuuntui” opettajien mielestä. Miehet alkoivat pärjätä siinä kuin naisetkin opinnoissaan. Uutuutena opettajille tuli se, että moni opiskelijoista suuntasikin muille työsarjoille kuin opettajauralle ja jotkut

keskeyttivät siirtyäkseen työelämään tai muille opiskelurintamille. Pääosa kuitenkin valmistui ja tähtäsi opettajauralle. HOKL:n kasvatteja saattaa tavata myös mm. liike- ja hallintoaloilla, lentoemäntinä, tiedotusalan ammattilaisina, muusikoina, laulajina, poliitikkoina ja yrittäjinä. Jotkut ovat valmistuttuaan suorittaneet jatko-opintoja, väitelleet tohtoreiksi tai suorittaneet jonkin muun tieteenalan tutkinnon.

Seminaarissa oli käsitys, että opiskelijan oli tärkeintä haluta opettajaksi, arvostaa ammattia ja pysyä siinä koko työikänsä, mitä opettajakunta arvosti vielä yliopistokoulutuksen aikanakin monet vuodet. Sellaista tunnollisuutta, mitä seminaariopiskelijoilla oli ollut, yliopistokoulutukseen tulleilla ei yleensä tavattu, sen sijaan ylioppilailla oli parempi itseluottamus kuin seminaariopiskelijoilla aikoinaan.

Tutkiessaan ensimmäisten akateemisten kurssien opiskelijoita Laakso ym. (1983) havaitsivat, että laitoksessa opiskelijoiden keskinäiset suhteet olivat hyvät. Puutteista huolimatta jopa 74 % opiskelijoista ilmoitti viihtyvänsä HOKL:ssa. "Ensimmäinen arinallinen leipomuksia" joutui pioneereina raivaamaan tietä nuoremmille. Heidän keskuudessaan esiintyi yhteishengen horjuvuutta, mutta jo seuraavilla kursseilla henki oli hyvä. Alkuvuosina koettiin jossain määrin turvattomuutta. Opiskelijoita närästi se, etteivät he voineet vaikuttaa päätöksentekoon eivätkä kokeneet saavansa palautetta töistään, joista osan he näkivät aivan toisarvoisina. HOKL:ssa ilmapiiriä pidettiin 1980-luvun alussa modernina ja vapaamielisenä, mutta opiskelijoista se oli pinnallista ja autoritaarista.

1980-luvun puolivälin jälkeen tehdyissä tutkimuksissa HOKL:n yhteishenki on nähty melko hyvänä. Yhteishengen todettiin paranevan ensimmäiseltä neljännelle kurssille siirryttäessä. Ensimmäisen kurssin opiskelijat olivat tuolloin kylläkin kaikkein innokkaimpia opiskelijoita. Toisen kurssin raskaus kuormitti ja väsytti opiskelijoita. Päätösharjoittelun ja pro gradu -työn työstäminen neljantenä opiskeluvuotena aiheutti

stressiä, mutta toisaalta innostusta naisopiskelijoissa. Miehet sen sijaan laantuivat loppua kohden mentäessä. Erikoistumis- ja projektiopinnot innostivat kyllä miehiäkin opiskeluihin. Monella töissä olleella miehellä oli sopeutumisvaikeuksia. (Salmi & Salmitie 1987.)

1980-luvun lopulla Saarelan ym. (1989) tutkimat HOKL:n naisopiskelijat olivat miehiä sopeutuvampia. Miehet vastustivat naisia useammin ehdotuksia, ohjauksia, johtoa ja neuvoja. Naiset taas olivat miehiä käytännöllisempiä. Sisäinen motivaatio oli suurinta käsitöihin erikoistuvilla naisilla ja pienin suomen kieleen erikoistujilla. Niin naisia kuin miehiä luonnehdittiin tuolloin osallistujiksi, seurallisiksi ja emotionaalisiksi. Ne opiskelijat, jotka olivat toimineet aiemmin opettajan työssä, olivat muita lannistumattomampia, mutta toisaalta heillä oli pienempi sisäinen motivaatio ja oppimisen ilo oli vähäistä.

Hakalan ja Toivettulan (1994) tutkimuksen mukaan 1990-luvun alun HOKL:n opiskelijoista 66 % suhtautui myönteisesti opintoihinsa. Heillä oli myönteinen opiskeluminäkuva. Ensimmäisellä kurssilla jokaisella (100%) oli myönteinen opiskeluminäkuva, kun jo toisen kurssin miehistä 67 %:lla se oli kielteinen. Junnisen (1995) tutkimuksen mukaan HOKL:n ilmapiiri oli "miellyttävä ja makee". Opiskelijajoukon mukana kulkijoita oli kyllä paljon, ja moni koki opinnot mielekkäiksi juuri mahtavien opiskelukavereiden vuoksi. Jotkut eivät tunteet opinto-opastaan ja kulkivat opetussaleihin jonon jatkona, mutta kritiikkiä he kuitenkin kykenivät kailottamaan.

2000-luvulla Kivistön ja Paakkisen (2006) tutkimuksen mukaan HOKL:n prototyyppiopiskelija oli kiltti, urheileva ja kulttuuria harrastava, vallankin miesopiskelijat olivat osallistujia. Prototyyppiopiskelija oli tyytyväinen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa opinnoissaan, joskin nihkeä toimimaan minkään asian puolesta. Mieluummin hän mukautui epäkohtiin, mihin syynä pidettiin opintojen nopeatempoisuutta ja epäakateemisuutta. Opiskelukulttuuri nähtiin koulumaisena.

HOKL:ssa ovat tuhannet opettajaopiskelijat pakertaneet kuvan tenttisalissa. (Kuva: Tuula Hyyrö 2009)

Tärkeänä opiskelijat pitivät huippuarvosanoihin valmistumista nopeasti, mikä oli heidän mielestään myös hyvän opettajan tuntomerkki. Opiskelijat olivatkin hyvin vahvasti ammattiin sitoutuneita ja kokivat tulevan ammattinsa yhteiskunnallisesti arvostettuna sekä olivat tyytyväisiä koulutukseensa, vaikkei se heidän mielestään antanut realistista kuvaa luokanopettajan työstä (Hannula 2006, 39, 48).

Politiikka eikä yhteisten asioiden hoitaminen HOKL:n opiskelukulttuurissa kiinnostanut (Kivistö & Paakkinen 2006). Opiskelijoiden edustajankin mukaan “opiskelijat eivät lähteneet edes ainejärjestöihin mukaan, sillä aikaa ei ollut muuhun kuin opiskeluun ja työssäkäyntiin” (Aamulehti 20.2.10). Myös professori Eija Syrjäläisen mukaan opettajaopiskelijoissa elää syvällä poliittisen neutraalisuuden vaatimus. Muutosta kuitenkin on tapahtunut, sillä HOKL:ssa saatiin v. 2007 pidetyksi onnistunut vaalipaneeli, mikä ei vielä neljä vuotta aiemmin

olisi onnistunut. (Opettaja 17/2007, 22–24.) HOKL:sta valmistuneista kaksi on ponnistanut kansanedustajiksi, mikä on osaltaan saattanut virkistää opiskelijoiden kiinnostusta politiikkaa kohtaan.

Opettajakunta on suitsuttanut HOKL:n hyvää yhteishenkeä ja pitänyt opiskelijoita fantastisina. Esimerkiksi Kaupunkiuutisissa (18.11.2009) laitoksen emeritus lehtori muisteli, että HOKL-vuosinaan 1982–2003 opiskelijat olivat “vallan mainioita ja innostuneita”. Laitoksen viimeinen johtaja professori Veli-Matti Värri kiitteli opiskelijoitaan hyvin arvo-orientoituneiksi, joskin hänen mielestään arvojen selkeyttämistä kaivattaisiin kaikkialla, niin myös HOKL:ssa (Aviisi 16.10.08). Tosin HOKL:nkin opiskelijajoukosta on löytynyt arvomaailman rikkureita, sillä Aaltosen ja Haukan (1999) tutkimista opiskelijoista 59 % ilmoitti harrastaneensa tenttivilppiä kerran tai useammin.

Jotkut HOKL:n henkilökunnasta ovat murehtineet yhteiskunnan muutoksen mukanaan tuomaa muutosta opiskelijoissa. Aikakausi on ollut voimakkaasti individualisoitunut (Niemi 2005, 207). Kasvatusaineiden ja tietotekniikan lehtori kirjoitti tästä Aikalaisessa (2/2009, 9–11) seuraavasti: “Opiskelijoiden moraalikäsitteet eivät ole ainakaan huonontuneet. Kiireessä pieniä töitä tehdessä opiskelijoiden moraalit voivat kylläkin vaappua. Opiskelijoiden itsekeskeisyys, malttamattomuus ja kyvyttömyys tajuta muita asiaan liittyviä seikkoja ja ihmisiä on lisääntynyt. Joku voi tuoda pumaskan ja sanoa ’Lue toi gradu huomiseksi’.”

Aamulehden (20.1.2010) haastattelussa prof. Veli-Matti Värri totesi, että opiskelijat ovat eettisesti herkkiä. He valmistuvat nopeasti ja tehokkaasti. “Nykyään opiskelulla on vain vaihtoarvo, se on täysin oman edun ajamista. Nuorille yliopiston kalkyyleihin perustuva maailma on pettymys.”

Parjatut ja palkitut opettajat

Seminaarissa sen viimeisenä lv.1973–74 oli rehtori, 9 lehtoria sekä 1 opettaja. Tuntiopettajia oli peräti 31. Seminaarin harjoituskoulussa oli johtajan lisäksi 8 opettajaa ja 2 tuntiopettajaa. Seminaarin lopetuksen myötä lakkasivat myös kaikki sen virat. Niiden sijalle perustettiin 1.8.74 lukien 1 didaktiikan apul. professorin, 6 didaktiikan yp. lehtorin ja 4 ap. lehtorin sekä 2 soiton lehtorin virkaa. Normaalikouluun tuli sopimuspalkkaisen rehtorin viran lisäksi 9 luokanlehtorin virkaa. OPM:n antamien päätösten mukaisesti seminaarin lakkautettuja virkoja hoitaneet henkilöt nimitettiin vastaaviin tai lähinnä vastaaviin laitoksen tai normaalikoulun virkoihin ja toimiin. Jussi Isosaari määrättiin ensin väliaikaiseksi ja sitten tavanomaisen nimitysprosessin jälkeen vakinaiseksi didaktiikan apulaisprofessoriksi. Syksyllä 1976 laitos sai yhden lehtorin viran (alkuopetus) lisää ja myöhemmin vielä assistentin toimen. (Isosaari 1981, 47–49.)

Luku- vuosi	apul.prof+ professorit	Lehtorit				Opettajat		Assit./yliass			Yht.	Huo- maa!
		M	L	T	muu	pt.op	sivut.op	M	L	T.		
1968–69	-	7	0	1	2	-	6	-	-	-	10	Uusi koulutusohj.
1973-74	-	5	2	1	3	-	34	-	-	-	10	Viimeinen seminaariv.
1978-79	1 T	3	4	1	4	?	33	1	-	-	13	Viim.3- vuot.koulutus
1988–89	2 T	7	6	1	4	?	?	1	-	-	21	Sisäänotto 80
1999– 2000	4 T	7	4	4	3	?	?	1	2	-	25	
2008-09	3 T	5	0	9	2	?	?	-	1	-	20	

Taulukko 2. HOKL:n opetus- ja tutkimusvirat ja niiden hoitajien opillinen tausta

Seminaarin opettajat, paitsi rehtori, olivat maistereita. Koska oli tiedossa, että opettajien pätevyysvaatimukset tulisivat kohoamaan, osa lehtoreista suoritti jatko-opintoja ja -tutkintoja. Taulukkoon 2 on poimittu kuudelta eri lukuvuodelta HOKL:n opetus- ja tutkimusvirat ja niiden haltijoiden opillinen tausta.

Taulukossa 2 kirjainlyhenteet tarkoittavat:

M merkitsee ylemmän korkeakoulun suorittaneita, L lisensiaatteja ja T tohtoreita. Apulaisprofessorit ja professorit ovat olleet joitakin sijaisia lukuun ottamatta tohtoreita. Muumerkintä tarkoittaa niitä opettajia, joilla on joko soiton, kuvamataidon tai voimistelunopettajan tutkinto. Lisäksi on muistettava, että OKL:n vakinaisilta didaktiikan lehtoreilta on vaadittu yliopistotutkinnon lisäksi vielä ammattikelpoisuutta osoittavana opettajankoulutus, joka “vanhanpolven” lehtoreilla alasta riippuen on kestänyt 1–3 vuoteen.

Taulukosta 2 on luettavissa, että opetus- ja tutkimusvirkojen määrä kipusi HOKL:n yliopistovuosina ennen vuosituhannen vaihdetta yli kaksinkertaiseksi seminaariajoista. Samalla tuntiopettajien määrä laski rajusti, vaikkei taulukkoon sitä olekaan tilastoitu. Muistettava on, että opiskelijoiden koulutusaika piteni vuoden 1979 jälkeen vuodella, jolloin HOKL:n opiskelijamäärät kasvoivat. Professorien määrä ohjattaviin pro gradu -opiskelijoihin nähden on kaikkina vuosina ollut alimitoitettu. Jatko-opiskelijoiden ohjaamiseen professoreilta on jäänyt varsin niukasti resursseja.

2000-luvulla henkilöstöä supistettiin, vaikka opiskelijoiden koulutusaika piteni jälleen vuodella. Kaikenlaisista resursseista oli uuden vuosituhannen puolella huutava pula, eivätkä neuvottelut yliopiston kanssa tuottaneet toivottua tulosta. Kaksi HOKL:n lehtoria kirjoitti Helsingin Sanomissa 25.3.2004 “Tällainen meno ei voi jatkua. Yliopiston budjettijärjestelmä romuttaa opettajankoulutuksen”. Opiskelijatkin osallistuivat näkyvästi laitoksen resurssipulan purkamiseen, kun he yhteislotolla

tavoittelivat aivan tosissaan jaossa ollutta 20 miljoonan markan lottopottia. Lottokupongin he kiikuttivat joukolla kioskille. Tällä mielenilmauksella opiskelijat osoittivat sen, että täyttämättä olleet opettajien virat oli saatava täytetyiksi. (Helsingin Sanomat 18.4.2000.)

Vuoden 1974 jälkeen opettajien kelpoisuusehdot nousivat. Yp. lehtorin viranhaltijalta vaadittiin vähintään lisensiaatin tutkinto ja ap. lehtoriltakin korkeakoulututkinto. Uutta oli sekin, että opettajankouluttajilla oli professorikuntaa lukuun ottamatta oikeus ja velvollisuus täysin palkkaeduin jatko-opintoihin yhden lukukauden ajan joka 7. vuosi. Tämän ns. sapatti-lukukautensa opettajat hyödynsivät oman ammattitaitonsa kohentamiseen, tekivät jatko-opintoja ja opintomatkoja. OKL:ssä sapattilaisilla oli sijaiset. Sitten kun 1990-luvun lamavuosina sapattioikeus poistettiin, HOKL:ssa ei juuri sijaisopettajia nähty.

Ensimmäisenä HOKL:ssa väitteli tohtoriksi matematiikan didaktiikan lehtori Tapio Keranto 1981. Tilaisuus herätti suurta huomiota kaupungissa. Hämeen Kansa esitteli kokonaisen aukeaman kuvia tapahtumasta ja kertoi yksityiskohdin väitöstilaisuuden kulun. Juhlallisen tilaisuuden päätteeksi väittelijä arvovieraiden kera istutti HOKL:n puutarhaan tammen taimen.

Monet HOKL:n lehtoreista suorittivat pikku hiljaa työnsä ohessa vielä sapattioikeuden poistuttuakin täydennys- ja jatko-opintoja. Taulukosta 2 näkee, että lukuvuoden 2008–09 alussa pääosa lehtoreista oli jo tohtoreita. Moni lehtoreista sai 2000-luvulla väitöskirjansa valmiiksi ja uudet virkoihin nimitetyt olivat kaikki tohtoreita. Vuonna 2006 juhlittiin HOKL:ssa peräti kolmen lehtorin väitöksiä.

Yksi vuoden 2006 väittelijöistä oli lehtori Tuula Hyyrö, jota onnittelemassa HOKL:n emeritusjohtaja prof. Jussi Isosaari (90 v) ja Taina-puoliso, äidinkielen didaktiikan emerita lehtori. Onnitteluvuoroaan odottavat yksikön silloinen johtaja prof. Eija Syrjäläinen ja normaalikoulun vararehtori KT Tuula Laine. (Kuva: Seppo Hyyrö 2006)

Opettajan työn sanotaan olevan “vaativaa asiantuntijatyötä, jossa tarvitaan korkeatasoista tiedollista osaamista, mutta myös vahvaa taitojen hallintaa” (Niemi 2005, 212). Opettajakouluttajilla on vanhastaan vahva ammatillinen kulttuuri.

Monet HOKL:n opettajat ovat ansioituneet laitospöytälaatikasta laajemminkin. Jotkut ovat työstäneet alansa oppikirjoja, toiset kunnostautuneet taiteen saralla. Muutamat ovat tunnettuja kansainvälisestikin, kuten professorit Uusikylä, Niemi, Varis, Simola, Ropo ja Autio. HOKL:ssa ollessaan Uusikylä palkittiin vuoden 1992 kesäyliopisto-opettajana, jolloin Yliopistouutiset (30.11.92) esitteli Uusikylän innostavana ja lennokkaana luennoitsijana. Myöhemmin Helsingissä toimiessaan Uusikylä on saanut ansioistaan mitä moninaisimpia huomionosoituksia.

1980-luvulla HOKL:n opiskelijat syyttivät osaa opettajistaan

epäpäteviksi ja epäkelvoiksi. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin HOKL:n opiskelijoiden aloitteesta moni laitoksen opettajista on saanut varsin merkittäviä huomionosoituksia koko yliopiston piirissä. Tampereen ylioppilaskunnan esityksestä HOKL:n biologian ja maantiedon didaktiikan lehtori Martti Raekunnas palkittiin Tampereen yliopiston vuoden 1997 opettajana. Kuusi vuotta sen jälkeen HOKL:ssa tietotekniikkaa opettanut didaktiikan lehtori Martti Piipari sai saman palkinnon (Aikalainen 12/2003). Vielä kolmaskin yliopiston vuoden opettaja tuli laitokselle, kun musiikin didaktiikan lehtori Tiina Pajunoja palkittiin vuoden 2009 opettajana (Aikalainen 11/2009). Vuosituhannen alussa kasvatustieteiden lehtori Antti Kalliokoski sai vuoden luennoitsijan diplomin ja soitonlehtori Marja Vanhatalo palkittiin oman tiedekunnan “Hyvänä opettajana 2005–2006”. On mainittava, ettei yksikään näistä palkituista opettajista ole tohtori, mutta kunkin ansioluettelo palkintokirjoissa on moninainen ja kunnioitusta herättävä.

Palkittuja on HOKL:n opettajissa omilla saroillaan monta, mm. taiteessa. Opettajat ovat pyrkineet kehittämään työstressistä huolimatta itseään eri tavoin. Jotkut ovat käyneet ulkomailla opiskelemassa ja luennoimassa, toiset hoitaneet muutoin kansainvälisiä kontakteja ja osallistuneet globaaliin tieteentekoon. Kielitaitoakin laitoksen väestä on löytynyt, aina japanin ja kreikan kieliin saakka. Englannin lehtori Ilpola-Häni väitteli suggestopedisesta kieltenopetuksesta 1995 (Turun Sanomat 6.10.95). Hänen lehtoraattinsa kylläkin lakkautettiin HOKL:sta lehtorin eläköitymisen jälkeen.

Akateeminen luokanopettajakoulutus, miksi?

Emeritus professori Pertti Kansanen on todennut, että “opettajankoulutusjärjestelmät kumpuavat kansallisesta traditiosta ja kontekstista”. Suomessa opettajankoulutuksella on

itsenäinen asema ja se on tasa-arvoinen muiden yliopiston laitosten kanssa, eikä opettajankoulutus eroa muista yliopistojen laitoksista missään suhteessa. (Kansanen 2012.)

Kuitenkin akateemista luokanopettajakoulutusta on arvioitu kriittisesti sen synnystä 1979 lähtien, eikä kritiikki täysin ole 2000-luvullakaan sammunut. Virkaanastujaisesityksessään HOKL:n professori Kari Uusikylä pohti luokanopettajakoulutuksen akateemisuutta marraskuussa 1991. Uusikylä muistutti, että opettajat tarvitsevat työssään monipuolista tietoa. Lisäksi heidän pitäisi olla melkein psykologeja, erityispedagogeja, kasvatustieteen asiantuntijoita ja ennen kaikkea heillä tulee olla didaktista tietoa. Sivistynyt opettaja tarvitsee myös kasvatustieteellistä ja -sosiologista tietoa. Opettajien tulee olla itsenäiseen tiedonhankintaan kykeneviä ja kriittisesti ajattelevia, reflektioivia. Tieteellisen koulutuksen aikana opiskelijoille tulisi kehittyä halu ja kyky jatkuvaan itsensä kehittämiseen. Uusikylän mukaan tieteellisyys ja teoreettisuus vaativat sen, että opettajankoulutus tapahtuu yliopistossa. Akateemista luokanopettajakoulutusta hän pitää yhtenä todellisen sivistysvaltion tunnusmerkkinä. (Yliopistouutiset 18.11.1991.)

Samalla linjalla Uusikylän kanssa on myös HOKL:n entinen professori ja johtaja Hannele Niemi (2005, 212). Hänen mukaansa opettajan työ on vaativaa asiantuntijatyötä, johon liittyy “paljon eettistä ja sosiaalista vastuuta. Deklaratiivisen tiedon lisäksi tarvitaan myös proseduraalista tietoa.” Jakku-Sihvosen (2005, 130–131) näkemyksen mukaan akateeminen asiantuntijuus tarkoittaa “kykyä soveltaa tieteellistä tietoa käytännön tilanteissa ja taitoa muodostaa ongelmista tutkimuksen kohteita. Asiantuntijuuteen liittyy teoreettisen tietoperustan lisäksi monipuolinen praktinen alan hallinta, minkä saavuttaminen on pitkäkestoinen prosessi.”

Alusta pitäen akateemisen luokanopettajakoulutuksen pohjaksi luotiin se ajatus, että “opettaja toimii työssään tutkijan tavoin ja hänen toimintaansa ohjaa avoin ja kriittinen mieli.”

Niinpä tutkintoon on sisällytetty tutkimusopintoja ja pro gradu -tutkielman laatiminen, mitä varsinkin alkuvuosina kritisoitiin paljon. Niemen mukaan kritiikki on hälventynyt mm. tutkimusopintojen kehittymisen myötä. Vielä 1980-luvulle tultaessa vallalla oli voimakas positivistinen paradigma kasvatustieteessä, ja niinpä monet OKL:ien opiskelijoiden työt olivat empiirisiä survey-tutkimuksia. Ne saattoivat jäädä hyvin yleisluonteisiksi katsauksiksi. Vähitellen metodologia on laajentunut kattamaan myös laadullisen tutkimuksen menetelmät ja ennen kaikkea action research -tyyppisiä tutkimuksia. OKL:ien tutkimusopintojen merkitystä on lisännyt se, että luokanopettajille tuli korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen jatko-opintokelpoisuus, mikä kansainvälisesti katsottuna on huomattava lisäarvo. (Niemi 2005, 189–190.) Tämä on syytä ottaa huomioon luettaessa seuraavia lukuja, joissa tarkastellaan HOKL:n opetusta ja sen saamaa kritiikkiä v. 1979–2012.

Alku aina hankalaa – koulutuksessakin

HOKL:ssa koulutettiin opettajat syksystä 1968 alkaen OPM:n asettaman ja Veli Nurmen johtaman 7-henkisen toimikunnan 1.8.68 valmiiksi saaman ylioppilaspohjaisen luokanopettajakoulutussuunnitelman pohjalta. Viimeinen tuon opetussuunnitelman mukainen kurssi valmistui 1981. Opetussuunnitelma sisälsi yleis-, aine- ja pedagogiset opinnot sekä opetusharjoittelun. Aineopintoihin kuului perus- ja erikoistumis-opinnot. Opetussuunnitelma otettiin vastaan kuin itsestään selvänä asiana, vaikka kyseistä opetussuunnitelmallista uudistusta saattoikin pitää suurimpana ja radikaaleimpana sitten Jyväskylän seminaarin perustamisen 1863 jälkeen. Rehtori Jussi Isosaari oli yksi Nurmen toimikunnan jäsenistä, ja hänen mielestään suunnitelma toimi hämmästyttävän hyvin käytännössä. Nurmen komitean kaava oli tosin vain välivaihe yliopistolliseen

opettajankoulutukseen, jonka perustutkinnon rakenne noudatti kyllä samaa Nurmen komitean kaavaa. (Isosaari, J. 1981, 23–29; Isosaari, T. & J. 2003, 58–59.)

Opettajankoulutuksen uudistaminen oli osa yliopistollista tutkinnonuudistusta. Kasvatustieteellisiä tutkintoja koskeva asetus annettiin kesäkuun lopussa 1978. Siinä määrättiin valtakunnalliset puitteet luokanopettajankoulutukselle. Koulutusohjelman laajuudeksi tuli 160 ov. Uusi, HOKL:ssa 4,5 vuoden mittaiseksi suunniteltu koulutusohjelma otettiin käyttöön 1.8.79. Ensimmäinen luokanopettajankoulutusohjelma painettiin Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opintooppaaseen 1979–80. (Isosaari, J. 1981, 30, 35–37.)

Seminaarin liittäminen Tampereen yliopistoon ja entistä mittavimmat koulutustehtävät edellyttivät HOKL:n vanhojen rakennusten saneerausta ja lisätilojen rakentamista niin OKL:ssa kuin normaalikoulussakin. Rakennushankkeet pantiin vireille hyvissä ajoin. Suunnitelmat laadittiin 90 opiskelijan vuosittaisesta sisäänottoa ja neljän vuoden opiskeluaikaa varten. OKL:n lisärakennus valmistui vuoden 1979 alussa ja saman vuoden kesällä alkoi vanhan rakennuksen saneeraus, joka valmistui syksyllä 1980. (Isosaari, J. 1981, 17–22.) Normaalikoulun lisäosa oli valmis syksyllä 1984. Uusittu opiskeluympäristö saikin opiskelijoilta runsain määrin kiitosta. Myös opettajien huppeat työhuoneet olivat ylellisiä. Normaalikoulun erityis-tilojen erikoisuutena oli korkeatasoinen TV-studio ja squash-sali liikuntapoliittisesta näkökulmasta suunniteltuna. Sen piti olla pelinavaus Suomessa.

Vuonna 1930 valmistunut ja 1980 saneerattu HOKL:n päärakennus. (Kuva: Tuula Hyyrö 1997)

Laakso ym (1983) tekivät pro gradu -tutkielmansa HOKL:n ensimmäisten akateemisten vuosikurssien opiskelijoiden opiskelutytytyväisyydestä. “Suurin toivein ja sanoin toteutettu uudistus ei tuntunut meistä kovin onnistuneelta” opiskelijat kritisoivat. 87 % vastaajista piti koulutusta stressaavana, 77 % turhauttavana ja 92 %:n mielestä koulutus oli huonosti jaksotettua. 70 % näki opetuksen liian koulumaisena: oli tarkat lukujärjestykset, putki-OPS, kerrattiin lukion kurseja eikä itsenäisyyttä ja akateemista vapautta tunnettu. Osa kursseista oli täysin hyödyttömiä eikä oppisisällöt vastanneet ennako-odotuksia. 69 % :n mielestä koulutus oli tulevan ammatin kannalta epätarkoituksenmukaista. Lisäksi opintojaksoja oli liikaa, ja koulutus painotti teoreettisia aineita. Opiskelijat

pitivät OKL:ää ensisijaisesti ammatillisena kouluna, ja siksi näkivät teorian painotuksen kummajaisena, varsinkin kun teorian ja käytännön yhteys jäi toteutumatta.

Eivät HOKL:n opettajatkaan säästyneet ensimmäisten maisteriopiskelijoidensa kritiikiltä. 92 % piti eräiden opettajiensa opetusta täysin ala-arvoisena. 82 % oli sitä mieltä, että HOKL:n opettajat eivät olleet tehtävänsä riittävän päteviä, joskin joukossa oli didaktikkoja, joiden opetus oli antoisaa. Opettajien nähtiin opettavan entiseen tyyliin, vaikka koulutus oli muuttunut. Opettajat eivät kuitenkaan olleet pelottavia, joskaan heidän opetustaan ei uskaltanut kritisoida. Luennoilla ei vallinnut innostunut ilmapiiri, ja opiskelijan “pärstäkerroin” vaikutti arvosanoihin, minkä miehet kokivat naisia voimakkaammin. Miehet olivatkin naisia useammin poissa luennoilta. Arviointi nähtiin, etenkin päättöharjoittelussa, epäoikeudenmukaisena. Opettajakokemusta omaavilla oli muita suuremmat ristiriidat opettajien kanssa ja he olivat tyytymättömiä käytännön työtä kohtaan. Palautteitakaan ei koettu saatavan riittävästi. Opiskelijat valittivat myös laitoksen tiedotuspolitiikasta, joka oli niukkaa. Ohjattua opetusta oli aivan liikaa. Ensimmäisenä eli syksyllä 1979 aloittanut vuosikurssi onnistui saamaan moniin kritisoituihin asioihin parannusta, mutta ei ennättänyt parannuksista itse nauttia. (Laakso ym. 1983.)

Parannusta HOKL:n opetukseen perättiin vielä 1980-luvun puolivälissäkin, jolloin valitettiin, että “luennot olivat tiedonjakotilaisuuksia, joissa todelliset teräskeskittyjätkin joutuivat venymään huippusuorituksiin”. Luentoja pidettiin edelleen “hengettäminä, turhauttavina ja kuivina turbokalvo-opetuksena” Tuon ajan opettajilla arveltiin olleen usko piirtoheitinkalvoihin. Samat aiheet koettiin toistuvan eri oppiaineiden luennoilla ja ryhmätunneillakin, joista kyllä yleensä pidettiin. “Liian paljon turhaa” sisältyi opetukseen. Puolet opiskelijoista oli tyytyväisiä opetusharjoitteluun, joka kuitenkin koettiin raskaaksi ja ohjauksiin toivottiin aikaa. Rasisitteena oli se, että didaktiikan

lehtorit ja luokanlehtorit olivat näkemyksiltään ohjauksissa ristiriitaisia. Teoria ja yleinen kasvatustiede oli vierasta ja vaikeasti hyödynnettävää. (Jokela & Kaski 1985.)

Vuosisadan lopun profilointia

Opettajaopiskelijoiden kritiikki opintojensa sirpalemaisuudesta toistuu kautta maan vuodesta toiseen (Mikkola 2005). Myös HOKL:n opiskelijoiden palautteissa sirpaleisuus on noussut jatkuvasti esiin. Toinen kritiikin kesto-suosikki on teorian ja käytännön erillisuus. Näihin molempiin on yritetty kaikkina vuosikymmeninä löytää niin valtakunnallisesti kuin HOKL:ssakin ratkaisuja ja pyritty kehittämään erilaisia käytänteitä, mutta niissä ei opiskelijapalautteiden mukaan ole onnistuttu.

Syksyllä 1994 HOKL:n OPS toi mukanaan moduulit, joissa HOKL:n aineopetus liitettiin saumattomasti 2. vuoden opetus-harjoitteluun. Kyseessä oli praktikum-ajattelu. Opiskelijat tosin etenivät entiseen tapaan pala palalta opiskeluissaan eivätkä hahmottaneet kokonaisuutta. Edelleen kysyttiin, mikä tunti, minne mennä? Jatkossa toivottiin päästävän omavastuullisempaan ja itsenäisempään opiskelukulttuuriin. Hyötyajattelu sekä teorian ja käytännön yhteenniveltymättömyys istuivat sitkeästi opiskelijoiden ajatuksissa. Kasvatustiede oli monen mielestä 1990-luvullakin välttämätön paha, eivätkä kaikki tiensivät, mikä heidän pääaineensa oli. Opettajia tämä huolestutti samoin kuin se, että OPS-94 pudotti kasvatustieteen tuntimääriä, mikä osaltaan alensi oppiaineen arvostusta. (Junninen 1995).

Vuodesta 1979 aina vuosisadan loppuun opinto-oppaat toisitivat lähes edeltäviään, joskin erilaisia painotuksia alkoi 1990-luvulla ilmestyä joihinkin aineisiin ja niiden opiskeluun. 1980- ja 1990-lukujen taitteessa vaihtui HOKL:n opettajakunta rajusti. Seminaariajan opettajat siirtyivät tuolloin eläkkeelle ja

uudet astuivat heidän sijalleen. Myös laitosta 1980-luvun johtanut apul. professori Matti Suonperä jäi eläkkeelle. Yhteiskunnallinen murroskin mullisti koulutusta. HOKL:ssa alkoi profiloitumisen aikakausi, jonka aallot maassamme löivät välistä hyvinkin korkealle (Mikkola 2005, 224). Jo 1980-luvun lopulta opettajankoulutusyksiköitä kehoitettiin profiloitumaan omien vahvuksiensa mukaan (Niemi 2005, 190), mitä kehoitusta HOKL noudatti 1990-luvun alusta pitäen.

Professori Kari Uusikylän aikana laitoksessa painottui lahjakkaiden opetus. HOKL:sta oli kehittymässä lahjakkuuskeskus, mm. jo opiskelijoiden pääsykokeissa pyrittiin sisäänotettavien lahjakkuuteen kiinnittämään huomiota. Kipinä sinkosi normaalkoulun puolellekin, jonne perustettiin mm. Kerho 2000 lahjakkaille lapsille. Lahjakkuuskeskuksen liekki sammui, kun Uusikylä siirtyi Helsingin yliopistoon 1997.

1990-luvulla laitoksen professorina ja johtajana toimi myös Hannele Niemi (1993–98). Hänen aikanaan tehtiin monia uudistuksia. Niemen aikaan osui 1995 annettu uusi opettajankoulutuksen tutkintoasetus, jonka mukaan mm. opettajan pedagogiset opinnot antavat kelpoisuuden kaikkiin opettajan tehtäviin. Opettajan työ on tullut sen myötä laaja-alaisemmaksi. Tietotekniikan massiivinen hyödyntäminen oli Niemen ajama mittava uudistus HOKL:ssa, jossa kylläkin oli jo vuonna 1983 istuttu juuri markkinoille tulleiden tietokoneiden ääreen ja tietotekniikan erikoistumisopinnot (15 ov) aloitettu v. 1989. HOKL:n assistentti Jarmo Viteli (myöh. e-Tampereen johtaja) opiskeli 1980-luvulla Floridassa tietokoneen hyväksikäyttöä opetuksessa ja väittelikin aiheesta (Aamulehti 10.3.88).

1990-luvun puoliväliin mennessä jokainen HOKL:n opettaja sai työhuoneeseensa tietokoneen, ja sitä piti oppia käyttämään. Sisäiset tiedotukset annettiin sen jälkeen sähköisesti, ja kanssakäyminen henkilöstön kesken samoin kuin opiskelijoiden kanssa tapahtui pääasiallisesti sähköpostin välityksellä.

Vuosituhannen vaihteessa laitoksessa aloitti 16 opiskelijan

ryhmä viestintä- ja mediakasvatuksen linjalla. Nämä keskittyivät journalismiin ja viestinnän käyttämiseen opetuksessa. Tuolloin HOKL liisasi luokallisen tietokoneita. Laitoksen media-kulttuurin ja viestintäkasvatuksen professori Tapio Varis (HOKL:ssa 1997–2002) uumoili, että HOKL:sta kehittyisi viestintäkasvatuksen kansainvälinen keskus. Hämeen Sanomat (10.8.99) ehätti jo otsikoimaan “Hämeenlinnasta maailman verkkoyliopiston keskus”. Vuonna 2002 siirryttyään Unesco-professoriksi Varis olisi halunnut kehittää Hämeenlinnasta kansainvälisen Unesco-keskuksen.

HOKL:sta tuli kyllä multimedian ja tietoverkkojen kehittämisen myötä Suomessa edelläkävijä. Jokakeväsillä Aulangolla järjestetyillä IT-päivillä HOKL on ollut mukana järjestäjänä ja keskeisenä toimijana. Vuonna 2004 tietotekniikka oli HOKL:n painopistealueita ja sitä oli mahdollisuus opiskella silloin 35 ov.

Niemen aikana 1990-luvulla HOKL:ssa supistettiin ohjattua opetusta roimasti. Aiemmin hallinnolliset esteet, kuten opettajien luento-opetuksen määrä, säädellyt opetuksen ohjauksen tunnit ja näihin liittyvät palkkaussäädökset pitivät ohjatun opetuksen varsin korkeana HOKL:ssa muihin yliopiston laitoksiin verrattuna. Taito- ja taideopinnoissa harjoitustunteja on aina tarvittu paljon, mutta niistäkin nipistettiin. Säästöilläkin oli osansa ohjatun tuntimäärän pudotuksessa. Tilalle tulivat portfoliopäiväkirjat, joita opiskelijat kertoivat kirjoittavansa jopa seitsemää joka ilta. Päätösharjoittelussa arvosanan poistaminen korvattiin itsereflektoivalla portfolioilla. Opettajille näiden erilaisten reflektointien lukeminen toi entistä enemmän ilta- ja viikonlopputöitä.

1990-luvulla laitoksen toiminta kansainvälistyi. Opiskelijatkin päästettiin kenttäharjoitteluun ulkomaille, vaikkei heille siihen taloudellista tukea pystytty tarjoamaan. Joka maanosassa HOKL:in opiskelijoita on sen jälkeen nähty. Vuosittain 10–20 opetusharjoittelijaa on matkannut maailmalle 3–4 vii-

koksi. Normaalikoulu on saanut vastaavasti vastaanottaa ulkomaisia opetusharjoittelijoita.

1990-lopussa professorit Uusikylä ja Niemi siirtyivät Helsingin yliopistoon. Professori Hannu Simola ennätti hoitaa yhden vuoden virkaansa ennen Tampereen kautta pääkaupunkiin siirtymistään. Professori Eero Ropo lähti Tampereelle. HOKL:ssa koettiin, että professorit pitivät laitosta meritoitumispaikkanaan. HOKL:n 1990-luku tiivistyy hyvin Salmirinteen ja Veltheimin (2007, 44) haastatteleman opettajan toteamukseen: “.. tätä souvia 90-luku oli, siten että vuoden, parin päästä vaihdettiin aina systeemit, aina aloitettiin... milloin oli tietotekniikkapainotteinen kurssi, alkoi ja kun — yhtään opinto-opasta ei saatu vietyä läpi kun aina aloitettiin uusi”.

Uusi vuosituhat – uudet puhurit

Vuosituhatvaihteen vaihde oli HOKL:ssa villiä aikaa. Yksikään kolmesta professuurista ei ollut täytettynä. Professori Eero Ropon johtajakautena laitoksessa pääsi vallalle “hyvä veli/sisar-henki”. Kun vuosituhatvaihteen alussa laitosta johti lehtorista ma professoriksi korottautunut nainen, meriittien hankinta huipentui. Silloin HOKL:n huumasi ongelmaperusteinen opetus (PBL), jossa kasvatustieteen opinnot jaettiin 1. ja 2. vuosikurssilla 3–6 ov:n PBL-jaksoihin, jotka rakentuivat poikkitieteellisten teemojen käsittelylle. Tulos kuitenkin oli, ettei monikaan pystynyt ymmärtämään, saatiinko ammatillinen yhdistetyksi PBL:n avulla akateemisuuteen (Salmirinne & Veltheim 2007, 47).

PBL:ään siirryttiin näennäisesti YT-kokousten kautta, ja PBL:ään liittymisen tuli olla opettajille vapaavalintaista. Todellisuus oli toinen. “PBL tuotiin osaksi laitoksen opetus-suunnitelmaa ihan niin kuin tiskin alta täysin pienen porukan valmistelemana. Se annettiin niin kun ihan ylhäältä ky-

seenalaistamatta itsestään selvyytenä. Niiden piti joku tämmönen PBL tuoda, keisarin uudet vaatteet, jolla saada rahaa. Lahkohan se oli tavallaan, se henki, ku semmosena lähes uskontona sitä markkinoitiin”. (Salmirinne & Veltheim 2007, 35.) Näin joku opettajista on muistellut v. 2006 haastattelussa PBL:ää.

HOKL:n opetussuunnitelmissa 2001–2005 PBL-painotus näkyi vahvana. Sitä markkinoitiin Hämeenlinnan mallina laitoksen ulkopuolelle. Hämeen Sanomat (6.9.01) reväytti PBL:stä otsikon “Tulevat opettajat oppivat ratkomaan ongelmia. Hämeenlinnan OKL kehittää opetusmallejaan.” PBL:n avulla taloon virtasi ensin markkoja, sitten euroja niukan budjetin lihottamiseksi. Tampereen yliopisto palkitsi yksikön PBL-ansioistaan laadunkehittämispalkinnollaan, Ällästikulla. “PBL”-sana oli oltava HOKL:ssa jokaisen huulilla aina ja kaikkialla, istuttiinpa sitten ruokailussa tai vaikka WC-pytyllä. Käytännössä PBL oli “semmonen pedagoginen näytelmä että tuutorit näytteli asiantuntijaa vaikka ei saanut puhua kuin pikkusen ja opiskelijat taas näytteli kiinnostuneita”. Näin on joku myöhemmin haastattelussa todennut (Salmirinne & Veltheim 2007, 28).

HOKL:n hyvinvoinnista ei työnantaja välittänyt. Ilmeisesti laitoksen ma professori, PBL-huuman johtaja, välitti virheellistä tietoa laitoksensa voinnista ulospäin. Opiskelijat tuskaantuivat PBL:ään julkisesti ensimmäisinä. Opettajat potivat pahaa oloa ollessaan nöyriä hurmokselle. “Opettajan täytyi olla toimeksiantajalleen lojaali, tämmönen tietty pedagoginen tekniikka”, muisteli joku opettaja myöhemmin. (Salmirinne & Veltheim 2007, 35).

Osa opettajista koki aikansa menevän PBL-istunnoissa hukkaan. Luottamusmies-lehtori ei tullut PBL-uskoon ja tehtävänsäkin puolesta hän rohkeni valaista väkeä PBL-hurman harmeista, mutta hänet ma professori-johtaja leimasi häiriköksi ja pyrki poistamaan laitoksesta. Aikeisiinsa hän sai valheellisin argumentein mukaansa jopa yliopiston korkeimman hallinnon. Vastarannankiiski määrättiin Valtion virkamieslain 19 §:ään

vedoten työkykyselvitykseen tavoitteena saada hänet ennenaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle. Uhattiin Valtion virkamieslain 40 §:n 2. momentin nojalla pidättää hänet virantoimituksestakin. Prosessi kesti kokonaisen vuoden ja lopulta lehtori syöstiin psykiatrin syyniin. Siinä vaiheessa v. 2004 laitoksessa saatiin jo professorien virkoja täytetyiksi, ja uudet leppeämmät tuulet alkoivat taas puhaltaa. Laitos vapautui PBL-ikeestä ja lehtori pääsi pälkähästä. Kollegat lohduttelivat PBL-uhriksi joutunutta: "Olet ainoa, joka porukastamme on todistetusti täysipäinen".

Kun professoriksi nimitettiin Eija Syrjäläinen, hän oli jo neljäs seitsemän vuoden sisällä samaiseen virkaan nimitetty. Syrjäläinen, niin kuin moni muukin havaitsi, että viranhaltijain vaihtuminen näkyi laitoksen toiminnassa. Salmirinteen ja Veltheimin (2007, 44) yksi haastatelluista on osuvasti muistanut HOKL:n vuosituhannen vaihdetta mainitessaan: "Meillähän vaihtuu aika usein ja painopiste muuttuu vähän sen mukaan miten se nyt sanotaan... laitoksen johtaja ja proffat niin kuin edustaa ja tuota se on rumasti sanottuna semmoinen tuuliviirisysteemi että aina kun tulee uusi niin tuulee eri suunnasta."

Tuulten suunta muuttui, kun professorien virat saatiin täytettyä. 2004 käynnistyi kansalaisvaikuttamisen ohjelma, joka näkyi uudessa OPS:ssa 2005, jossa ydinteemana oli aktiivinen kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa. Tarkoituksena oli panostaa aktiivisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan opettajaprofession syntymiseen.

Professori Tero Aution tultua virkaansa hän tahtoi tarkistaa HOKL:n koulutuksen suuntaa, tosin perinteitä kunnioittaen. Hänen erikoisalansa on koulutuspolitiikka ja opetussuunnitelmateoria.

Bolognan malliin (3+2) siirtyminen 2005 toi kandidaattitutkielmat. Kuvassa erään tutkielman opponointi käynnissä (Kuva: Tuula Hyyrö 2009).

Aution visiona oli muuttaa opettajankoulutusta laaja-alaiseksi ja suvaitsevaisuuteen kasvattavaksi, koska kansainvälisen kaupan rattaat heijastuvat nykypäivänä luokkahuoneisiin asti. Niitä on tarpeen ymmärtää opettajienkin. (Opettaja 7/2007, 13–14.). Ennen HOKL:n siirtoa Tampereelle Autio siirtyi Tallinnaan professoriksi.

Aution tavoin taloudellisen kilpailukyvyn määrittämää koulutuspolitiikkaa on pohtinut HOKL:n professori Veli-Matti Värri, jonka mukaan se “luo paineita yleiseurooppalaiseen koulunpitoon, jossa oppimistulokset todetaan standardoituin oppimistestein”. Siinä tehtävässä opettajan pedagoginen tehtävä kaventuu opetusteknikon rooliksi, mistä Värri on huolestunut. Hän lisää: “Samalla koulut pakotetaan yhä selvemmin koulutusmarkkinoiden logiikkaan, profiloitumaan erinomaisina ja kilpailemaan ’asiakkaistaan’. Tässä tilanteessa tasa-arvon

ideaalin on aika väistyä postsosialistisena pyhäinjäännöksenä.” (Värri 2006, 195–196.)

HOKL on aina näkynyt merkkivuospäivinänsä ympäristössään, niin myös laitoksen 90-vuotisjuhlien aikaan 2009 ja myös Uno Cygnaeuksen 200-vuotispäivän aikaan 2010, jolloin HOKL:ssa järjestettiin Cygnaeuksen juhluvuoden pääjuhla (Viikkouutiset 15.10.2010). Noina aikoina HOKL:ssa oli valalla vahva kasvatusfilosofinen ja tieteellinen ajattelu sekä profiloituminen taito- ja taidekasvatukseen, tehtävänä moraalisubjektin kasvattaminen. (Luokanopettaja 1/10, 9). Taidekasvatuspainotteisuuden konkretisoinniksi laitos sai määräaikaisen taidekasvatuksen professuurin ja sen hoitajaksi lehtori Jouko Pullisen. HOKL:n viimeisten aikojen suuntauksista ja toimijoista on laitoksen 90-vuotispäivän kunniaksi julkaistu juhlaKirja “Cygnaeuksen viitoittamalla tiellä”. Sen toimittivat lehtorit Eila Lindfors ja Jouko Pullinen. Kirja on luettavissa myös netistä.

Taidekasvatus on HOKL:ssa näkynyt ja kuulunut aina, erityisesti sen viimeisinä vuosina. (Kuva: Tuula Hyyrö 2012)

Keskeiset lähteet

Isosaari, J. 1981. Hämeenlinnan seminaari – opettajakoulutuslaitos 60 vuotta. Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos julkaisu N:o 3.

Isosaari, T. & Isosaari, J. 2003. Muistumia ja dokumentteja opettajankouluttajan elämän varrelta. Hämeenlinna: Ilves-paino Oy.

Hyyrö, T. 2012. Virta vei HOKL:n. Senioriopettaja Nro 4.

Jakku-Sihvonen, R. 2005. Kasvatustieteiden opetus ja asiantuntijan arkipätevyys. Teoksessa Uudenlaisia maistereita. Toim. R. Jakku-Sihvonen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 125–150.

Kaarninen, M., Harjula, M. & Sipponen, K. 2000. Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960–2000. 2000. Tampereen yliopisto.

Kansanen, P. 2012. Mikä tekee opettajankoulutuksesta akateemisen? Kasvatus & Aika 2. www.kasvatus_ ja_aika.fi (Luettu 1.8.2012)

Lindfors, E. ja Pullinen J. (toim.) 2010. Cygnaeuksen viitoittamalla tiellä. Tampereen opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna.

Mikkola, A. 2005. Tutkinnot uudistuvat opettajankoulutuksessa. Teoksessa Uudenlaisia maistereita. Toim. R. Jakku-Sihvonen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 219-230.

Niemi, H. 2005. Suomalainen opettajankoulutus valmiina jo pitkään eurooppalaiseen korkeakoulualueeseen. Teoksessa Uudenlaisia maistereita. Toim. R. Jakku-Sihvonen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 187–218.

Värri, V.-M. 2006. Tehtävä napapiirillä: opettajankoulutuksen intellektualisointi! Teoksessa Suora puhetta. Kollegiaalisesti opetuksesta ja kasvatuksesta. Toim. J. Husu & R. Jyrhämä. Juva: WS Bookwell Oy, 195–214.

Pro gradu –tutkielmat. Tampereen yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna:

- Aaltonen, T. & Haukka, J. 1995. 'Mitä pystympi pää – sitä kauemmaksi näkee': kuinka paljon ja miksi Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelijat harrastavat tenttivilppiä?

- Hakala, M. & Toivettula, A. 1994. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen miesopiskelijoiden minäkuva ja kasvatuseränteet.

- Hannula, J. 2006. Särkykö kuva opettajuudesta. Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä työstään ja koulutuksestaan.

- Jokela, K. & Kaski, S. 1985. Luokanopettajakoulutuksen kehittämisestä Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa. Behavioristinen/humanistinen näkökulma.

- Junninen, V.-M. 1995. Kasvatustieteen opettajien ja opiskelijoiden käsityksiä luokanopettajakoulutuksen tieteellisyydestä Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella.

- Kivistö, T. & Paakkinen, P. 2006. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden opiskelijoiden kansalaisvaikuttajaprofiili.

- Laakso, M.-L., Tahvanainen, T. & Ilkka, S. 1983. Opiskelijatytyväisyys Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa.

- Saarela, A., Seppänen, J. & Vähä-Savo, H. 1989. Opettajiksi valmistuvien persoonallisuuden ja opiskelumotivien tarkastelua Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa.

- Salmi, H. & Salmitie, P. 1987. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen ilmapiiri opiskelijoiden arvioimana.

- Salmirinne, J. & Veltheim, J. 2007. Kuka vie ja ketä – mihin suuntaan? Kriittinen katsaus opettajankoulutukseen.

- Uotila, M. 1979. Uravalintamotivien, opiskelun luonteen sekä opiskeluilmapiirin yhteys opiskelutytytyväisyyteen ja uravalinnan onnistuneisuuden kokemiseen eräässä opettajankoulutuslaitoksessa.

Sanoma- ja ammattilehdet mainittu tekstin yhteydessä.